

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ І КРИМІНАЛІСТІВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ**

**Навчально-методичний комплекс зі спеціального курсу
Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів**

для фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напряму підготовки “Правознавство” 6.030402
спеціалізація “Експертно-криміналістична”

Серію започатковано 2000 року А.В. Кофановим

Київ 2009

Навчально-методичний комплекс зі спеціального курсу “Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів” рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ.
(Протокол № 10 від 15.07.2009 року).

Рецензенти:

Кузьмічов В.С. – доктор юридичних наук, професор (Київський національний університет внутрішніх справ).

Лінючев Г.В. – заступник начальника лабораторії спеціальних видів експертизи Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, полковник міліції.

Укладач:

Кофанов А.В., к.ю.н., начальник кафедри криміналістичної техніки навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ
підполковник міліції

Спеціальний курс відображає сучасний рівень наукових, правових, організаційних і методичних положень криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів з них.

В цьому спеціальному курсі розкрито сучасні можливості використання спеціальних знань про матеріали і речовини, що несуть криміналістично значущу інформацію про джерело слідоутворення та процес його взаємодії із зовнішнім середовищем, при розкритті та розслідуванні злочинів.

Спеціальний курс розрахований на слухачів, курсантів, студентів, ад’юнктів, аспірантів, професорсько-викладацький склад навчальних закладів юридичного профілю, працівників правоохоронних органів та судово-експертних установ.

© Кофанов А.В.

© Київський національний університет внутрішніх справ 2009

1. ОПИС СПЕЦКУРСУ

СПЕЦКУРС: Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Курс	Характеристика спецкурсу
Кількість залікових кредитів, відповідних ECTS.....2	Рік підготовки.....3
Модулів.....3	Семестр.....6
Змістових модулів.....1	Лекції.....6
Загальна кількість годин.....72	Семінарські заняття.....6
Тижневих годин.....2	Практичні заняття.....6
	Індивідуальна робота.....10
	Самостійна робота.....8
	Вид контролю .....залік

Розподіл балів, що присвоюються курсантам

Змістовий модуль I. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Поточний контроль							ІНДЗ (наукова робота, повідомле ння ессе)	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль (тест)	Сума
Теми											
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4-5	Тема 6	Тема 7	Тема 8					
5	7	7	10	7	9	5	10	15	15	10	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ:

90-100 балів – **відмінно (A)**;

75-89 балів – **добре (BC)**;

60-74 балів – **задовільно (DE)**;

35-59 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання **(FX)**;

1-34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом **(F)**.

2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Назва тем	Всього годин	З них на:				
		Модуль 1			Модуль 2	Модуль 3
		Лекції	Семінари	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовий модуль І. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів						
Тема 1. Теоретичні і загальні положення криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.	4		2		2	
Тема 2. Поняття мікрооб`єктів та основні правила роботи з ними.	8	2		2	2	2
Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.	10	2	2	2	2	2
Тема 4-5. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об`єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.	18	2	2	4	4	6
Тема 6. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів.	8	2	2		2	2
Тема 7. Можливості дослідження біологічних об`єктів.	10	2	2	2	2	2

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (грунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).	14	2	2	2	4	4
Загальна кількість годин:	72	12	12	12	18	18

3. ПРОГРАМА СПЕЦІАЛЬНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Тема 1. Теоретичні і загальні положення криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

Зміст: Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів – галузь криміналістичної техніки.

Наукові основи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів – субстанціологія, морфологія, трасологія, теорія криміналістичної ідентифікації, природничі та технічні науки.

Поняття про матеріали, речовини, вироби.

Теоретичні проблеми криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів. Матеріали, речовини та вироби як носії розшукової і доказової криміналістично значущої інформації у попередженні та розкритті злочинів. Визначення меж елементу речової обстановки, що ідентифікується, стійкості системи ідентифікаційних ознак, типових структур ідентифікаційного дослідження.

Тема 2. Поняття мікрооб'єктів та основні правила роботи з ними.

Зміст: Визначення та класифікація мікрооб'єктів. Їх значення для розкриття та розслідування злочинів. Недоліки.

Виникнення мікрооб'єктів на місці події. Об'єкти – джерела та об'єкти – носії мікрооб'єктів.

Науково-технічні засоби пошуку та вилучення мікрооб'єктів. Підготовка до участі у слідчих діях, пов'язаних із вилученням мікрооб'єктів.

Пошук мікрооб'єктів. Методи і прийоми вилучення та пакування мікрооб'єктів.

Процесуальний та науково-технічний аспекти фіксації мікрооб'єктів.

Сучасні можливості криміналістичного дослідження мікрооб'єктів.

Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

Зміст: Класифікація методів криміналістичного дослідження матеріалів та речовин за характером інформації про об'єкти, що досліджуються. Методи аналізу зовнішньої та внутрішньої будови об'єктів. Методи визначення складу матеріалів та речовин: елементного; молекулярного; фракційного. Методи визначення структури матеріалів та речовин. Методи дослідження окремих властивостей матеріалів та речовин. Загальне поняття про хімічні методи дослідження. Методи якісного хімічного аналізу. Мікрокристалоскопія та крапельний аналіз: характеристика, методичні рекомендації. Поняття про кількісний аналіз. Дисперсні системи. Розчини. Органічні та неорганічні розчинники. Хімічні реактиви та правила поводження з ними. Індикатори. Техніка безпеки в хімічній лабораторії.

Приготування розчинів. Концентрація, виражена в масових та об'ємних відсотках. Розведення розчинів.

Роль спеціаліста-криміналіста у виконанні слідчих дій.

Тема 4. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи.

Зміст: Предмет, об'єкти та завдання криміналістичної експертизи лакофарбових матеріалів та покриттів. Питання, що вирішуються експертизою.

Будова лакофарбових покриттів.

Виявлення, фіксація, вилучення і пакування лакофарбових матеріалів та покриттів.

Предмет, об'єкти та завдання криміналістичної експертизи волокнистих матеріалів. Питання, що вирішуються експертизою.

Місцезнаходження волокнистих матеріалів. Особливості роботи з волокнистими матеріалами на місці події. Методи, прийоми, засоби вилучення та пакування об'єктів експертизи.

Загальне поняття про наркотичні засоби.

Класифікація об'єктів криміналістичного дослідження. Ознаки та властивості наркотичних засобів. Прекурсори.

Правила виявлення, фіксації, вилучення, пакування та зберігання об'єктів експертизи.

Тема 5. Криміналістичне дослідження: нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

Зміст: Предмет, об'єкти та завдання криміналістичної експертизи нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них. Класифікація. Питання, що вирішуються експертизою.

Особливості виявлення, фіксації, вилучення, пакування та зберігання об'єктів. Заходи безпеки. Попереднє дослідження.

Методи експертного криміналістичного дослідження нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

Тема 6. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів.

Загальне поняття про наркотичні засоби. Ознаки прийому наркотиків.

Предмет та задачі криміналістичної експертизи наркотичних засобів. Питання, що вирішуються експертизою.

Класифікація об'єктів криміналістичного дослідження. Ознаки та властивості:

- наркотичних засобів кустарного виготовлення, які одержують з рослин маку снотворного, коноплі;
- синтетичних та напівсинтетичних наркотичних речовин кустарного виробництва, що не відносяться до фармацевтичних препаратів та заборонені до застосування в медичній практиці;
- лікарських препаратів, що віднесені до наркотичних (опіати, снотворні та психотропні засоби);
- наркотичних рослин;
- речовин, камуфльованих під наркотичні;
- предметів – носіїв із слідами наркотичних засобів.

Прекурсори.

Правила виявлення, фіксації, вилучення, пакування та зберігання об'єктів експертизи.

Попереднє дослідження наркотичних засобів на місці події: морфологічний аналіз, експрес-тести, крапельний аналіз, тонкошарова хроматографія. Методи експертного криміналістичного дослідження.

Поняття про засоби, що використовуються токсикоманами.

Тема 7. Можливості дослідження біологічних об'єктів.

Зміст: Судово-біологічна експертиза.

Предмет, об'єкти та завдання судово-ботанічної експертизи. Питання, що вирішуються експертизою. Методи експертного дослідження об'єктів рослинного походження.

Предмет, об'єкти та завдання судово-зоологічної експертизи. Питання, що вирішуються експертизою.

Методи експертного дослідження об'єктів тваринного походження.

Особливості судово-мікробіологічної експертизи.

Виявлення, вилучення та пакування біологічних об'єктів. Заходи безпеки при роботі з об'єктами тваринного походження.

Виявлення, вилучення та можливості дослідження біологічних об'єктів, що відокремились від організму людини внаслідок її життєдіяльності (жиропіт, слина, волосся і т. ін.) або пошкодження (кров, частини тканин і т. ін.) Заходи безпеки.

Криміналістична одорологія. Виявлення, фіксація, вилучення та пакування слідів запаху людини.

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (грунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).

Зміст: Судово-грунтознавча експертиза; експертиза харчових продуктів; дослідження фармацевтичних засобів; вибухотехнічна експертиза їх об'єкти та завдання, класифікація.

Особливості огляду місця події. Визначення об'єкту ідентифікації. Порівняльні та контрольні зразки. Локалізація ділянки місцевості. Заходи

безпеки. Правила виявлення, фіксації, вилучення, пакування і зберігання. Відбір зразків із партії готової продукції.

Питання, що вирішуються експертизою. Методи попереднього та експертного дослідження вибухових речовин.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Тема 1. Теоретичні і загальні положення криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Характеристика криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів як самостійного роду судової експертизи.
2. Визначення предмета, об'єктів та методики криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
3. Класифікація задач криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
4. Розгляд стадій криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів як процесу пізнання об'єктів.

Теми рефератів, доповідей

1. Специфіка КЕМРВ у порівнянні з “традиційними” криміналістичними експертизами.
2. Характеристика задач КЕМРВ.
3. КДМРВ як процес пізнання об'єктів.

Ключові терміни та поняття теми.

Агрегатний стан. Види експертиз КЕМРВ. Діагностична задача КЕМРВ. Елемент хімічний. Загальна (Кінцева) задача експертного дослідження. Задачі КЕМРВ. Індивідуальність об'єкта КЕМРВ. Кількісний хімічний склад. Комплексна експертиза. Криміналістична морфологія. Криміналістична субстанціологія. Морфологічні ознаки. Об'єкти КЕМРВ. Предмет КЕМРВ.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття КЕМРВ розглядається як самостійний рід судової експертизи із притаманними їй предметом, об'єктами та методикою. Доцільно розглянути етапи експертного дослідження матеріалів, речовин та виробів, форми висновків, звернути увагу на особливості КЕМРВ у порівнянні із “традиційними” видами криміналістичних експертиз.

До другого питання. Головний акцент слід зробити на вивченні задач КЕМРВ: виявлення, класифікаційної, ідентифікаційної, діагностичної, ситуаційної, реставраційної. Необхідно знати їх сутність, володіти

відповідною термінологією, уміти наводити приклади, а також диференціювати поняття загальних та особливих ознак.

До третього питання. КДМРВ в широкому розумінні доцільно розглядати як процес пізнання об'єктів, який складається із сукупності певних стадій з притаманними кожній з них метою, суб'єктами, методами та засобами; особливу увагу необхідно звернути на межі компетенції спеціаліста-криміналіста у зазначеному процесі.

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд поняття та класифікації методів КДМРВ.
2. Ознайомлення із сучасними можливостями використання інструментальних методів у КДМРВ.
3. Розгляд загального поняття про хімічні методи аналізу.

Теми рефератів, доповідей

1. Історія виникнення хроматографії.
2. Методи якісного та кількісного хімічного аналізу у КДМРВ.

Ключові терміни та поняття теми.

Методи, класифікація методів, інструментальні методи, хімічні методи, дисперсні системи.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. Готуючись до семінарського заняття, курсанти повинні ознайомитись із поняттям і класифікацією сучасних методів криміналістичного дослідження, які використовуються для аналізу зовнішньої та внутрішньої будови, визначення складу, встановлення структури і дослідження окремих властивостей матеріалів, речовин та виробів, а також навчитись їх характеризувати.

До другого питання. При підготовці цього питання курсанти повинні ознайомитись із рекомендованою літературою з метою поглибленого вивчення сучасних можливостей, методів та засобів КДМРВ, які дозволяють:

- аналізувати зовнішню та внутрішню будову об'єктів (головним чином – оптична та електронна мікроскопія);

- визначати склад матеріалів та речовин (елементний спектральний, рентгено-флуоресцентний, хроматографічний аналіз);
- встановлювати структуру матеріалів та речовин (рентгенографічний аналіз).

До третього питання. Вивчаючи це питання необхідно курсанти повинні сформулювати загальне поняття про хімічні методи аналізу складу матеріалів та речовин.

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 4-5. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд предмета та задач криміналістичної експертизи матеріалів та речовин. Формулювання питань до постанови про призначення експертизи.
2. Характеристика та класифікація об'єктів експертизи. Засвоєння правил виявлення і фіксації лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; наркотичних засобів; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

Теми рефератів, доповідей

1. Використання хроматографів при проведенні досліджень.
2. Попередній огляд ЛФМ (П) на місці події.

Ключові терміни та поняття теми.

Поверхнево-активні речовини. Розчинник. Дефекти ЛФП та ЛФМ. Частки ЛФМ та ЛФП. Склад ЛФП та ЛФМ. Компоненти ЛФП та ЛФМ (основні і допоміжні). Ознаки та властивості ЛФМ. Об'єкти криміналістичного дослідження ВМ. Волокнисті матеріали. Волокна текстильні. Нитки. Тканина. Хроматографія. Тонкошарова хроматографія. Нафто продукти. Паливо. Мастило. Масло. Агрегатний стан Мастильні матеріали. Метали. Сплави. Кольорові метали. Чорні метали. Морфологічне дослідження. Мікроскопічне дослідження. Мікрохімічне дослідження. Скло. Властивості

та ознаки скла. Керамічні вироби. Пластмаси. Гуми. Склад пластмас. Ознаки та властивості пластмас. Склад гум. Ознаки та властивості гум.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття курсанти повинні ознайомитись із предметом та вивчити задачі криміналістичної експертизи лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них, ґрунтовно вивчається класифікація об'єктів відповідної криміналістичної експертизи, навчитись формулювати питання до постанови про призначення експертизи.

До другого питання. Необхідно сформулювати загальне уявлення про лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них, їх склад, вивчити властивості, класифікацію, знати будову і властивості, місцезнаходження на місці події, правила фіксації. Рекомендується пригадати засвоєний матеріал стосовно методики виявлення, фіксації, мікрооб'єктів.

Список літератури:

[36, 58, 68, 70, 96, 97, 99, 105, 106, 109, 110, 113, 116, 122, 126, 136, 137, 140, 141, 142, 154, 158]

Тема 6. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів.

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд класифікації об'єктів криміналістичної експертизи, ознак та властивостей найбільш розповсюджених наркотичних засобів та психотропних речовин.
2. Засвоєння методики вилучення наркотичних засобів та психотропних речовин. Виконання змивів з рук людини.
3. Ознайомлення з наборами одноразового використання ” Експрес ” (тести), їх застосування з метою розпізнання наркотичних засобів та психотропних речовин при попередньому дослідженні.

Теми рефератів, доповідей

1. Використання ТШХ для виявлення канабіноїдів, опійних алкалоїдів.

Ключові терміни та поняття теми.

Наркотичні засоби, канабіноїди, алкалоїди, наркотичні рослини, психотропні речовини, класифікація наркотичних засобів, ознаки наркотичних засобів, наркотичні засоби камуфльовані під наркотичні, синтетичні та напівсинтетичні наркотичні речовини.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. В цьому питанні необхідно розглянути предмет та задачі криміналістичної експертизи наркотичних засобів, виробляється уміння формулювати питання до постанови про її призначення.

Грунтовно вивчається класифікація об'єктів відповідної криміналістичної експертизи, в якій умовно виділено шість груп:

- наркотичні засоби кустарного виробництва, які одержують з рослин маку снотворного, конопель;
- синтетичні та напівсинтетичні наркотичні речовини кустарного виробництва, що не відносяться до фармацевтичних препаратів та заборонені до застосування в медичній практиці;
- лікарські препарати, що віднесені до наркотичних, в тому числі опіати, снотворні та психотропні засоби;
- наркотичні рослини;
- речовини, камуфльовані під наркотичні;
- об'єкти-носії зі слідами наркотичних засобів.

До другого питання. Готуючи питання, курсанти повинні засвоїти правила фіксації, вилучення, пакування та зберігання наркотичних засобів і психотропних речовин, повторити їх класифікацію, назви, ознаки та властивості.

До третього питання. Підготовка передбачає вивчення можливостей попереднього дослідження наркотичних засобів наборами одноразового використання "Експрес" (тести), можливості їх застосування з метою розпізнання наркотичних засобів та психотропних речовин при попередньому дослідженні.

Список літератури:

[8, 9, 10, 11, 30, 31, 36, 77, 85, 108, 112, 116,]

Тема 7. Можливості дослідження біологічних об'єктів.

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд сучасних методів дослідження ботанічних об'єктів.
2. Розгляд сучасних методів дослідження зоологічних об'єктів.

3. Розгляд можливостей судово-мікробіологічної експертизи.
4. Розгляд загальних вимог щодо вилучення біологічних об'єктів. Ознайомлення зі специфікою вилучення, пакування та зберігання біологічних об'єктів різної природи та стану. Методики відбору порівняльних зразків об'єктів біологічного походження.

Теми рефератів, доповідей

1. Предмет та задачі, об'єкти судово-ботанічної експертизи. Формулювання питань до постанови про призначення експертизи.
2. Предмет та задачі, об'єкти судово-зоологічної експертизи. Формулювання питань до постанови про призначення експертизи.
3. Метод спорово-пилкового аналізу та можливості його використання в судово-експертних дослідженнях.

Ключові терміни та поняття теми.

Об'єкти судово-ботанічної експертизи. Об'єкти судово-зоологічної експертизи. Завдання судово-ботанічної експертизи. Завдання судово-зоологічної експертизи. Морфологічні ознаки. Кутикула.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття курсанти повинні перш за все опанувати методи дослідження об'єктів судово-ботанічної експертизи:

- Метод морфологічного дослідження.
- Метод класичної анатомії (анатомічний аналіз).
- Дендрохронологічний аналіз.
- Спорово-пилковий аналіз (перевага методу полягає в тому, що пилок та спори на поверхні ґрунту поширюються повсюди і зберігаються століттями без зміни морфологічних ознак).
- Метод діатомового аналізу.

Інструментальні методи (дозволяють отримувати максимум інформації з дрібних часток рослин):

- Електронної мікроскопії.
- Рентгеноскопія.
- Метод електрофорезу.
- Атомно-абсорбційний спектральний.
- Хроматографічні.
- Математичні.

До другого питання. Необхідно звернути увагу на методи дослідження об'єктів судово-зоологічної експертизи які використовуються при дослідженні: волосся тварин (морфологічний та люмінесцентний аналіз, а також методу лужного гідролізу). Використання методів генної інженерії та імунології; гістологічне вивчення структури шкірних покривів; морфологічне

дослідження пір'я та пуху; дослідження луски риб також відноситься до компетенції судово-зоологічної експертизи.

До третього питання. Судово-мікробіологічна експертиза є самостійним родом судово-біологічної експертизи, що виділилась не тільки внаслідок особливостей об'єктів дослідження, але й у зв'язку зі специфікою задач мікробіологічної експертизи, можливо також визначити професію людини

До четвертого питання. Вивчаючи загальні правила вилучення біологічних об'єктів, особливу увагу необхідно приділяти життєдіяльним об'єктам, збереження яких із щонайменшими змінами для наступних експертних досліджень є особливо складним завданням. Доцільно ознайомитись із сучасними способами консервування біологічних об'єктів, що дозволить підбирати оптимальні способи їх зберігання у конкретній ситуації.

Дуже важливим моментом підготовки до семінарського заняття є вивчення заходів безпеки при роботі з біологічними об'єктами, особливо тваринного походження, а також будь-яких слідів, схожих на кров.

Список літератури:

[50, 67, 75, 78, 121, 128, 133, 151, 156, 158, 172, 176]

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (ґрунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).

семінар – 2 години

Зміст питань:

1. Визначення предмета та задач судово-ґрунтознавчої експертизи. Класифікація об'єктів. Формулювання питань до постанови про призначення експертизи.
2. Характеристика об'єктів та задач судової експертизи харчових продуктів.
3. Розгляд поняття фармацевтичних засобів та задач фармацевтичної експертизи.
4. Характеристика об'єктів вибухотехнічної експертизи. Класифікація вибухових речовин.

Теми рефератів, доповідей

1. Загальна характеристика ґрунтів.

Методичні рекомендації для підготовки до заняття.

До першого питання. Підготовка по цьому питанню передбачає ознайомлення із поняттям предмету та задачами судово-ґрунтознавчої

експертизи, її об'єктами. Курсанти навчаються формулювати питання до постанови про призначення експертизи. Необхідно також розглянути загальну характеристику, склад ґрунтів, їх класифікацію за типом біоценозу.

До другого питання. Розглядаючи питання курсантам необхідно ознайомлюються із характеристикою об'єктів судової експертизи харчових продуктів, вивчають задачі останньої.

До третього питання. Передбачається ознайомлення із поняття фармацевтичних засобів, навчаються диференціювати лікарські форми: порошки, таблетки, драже, розчини різної консистенції, мазі, а також різновиди їх стандартної упаковки. Особливу увагу слід приділити вивченню правил вилучення, пакування та зберігання фармацевтичних засобів.

До четвертого питання. При підготовці курсантам слід ознайомитись із класифікацією об'єктів вибухотехнічної експертизи, вміти формулювати питання до постанови про її призначення, вивчити класифікацію вибухових речовин та назви найбільш поширених представників.

Список літератури:

[9, 16, 19, 27, 29, 32, 62, 64, 66, 77, 85, 107, 112, 115, 116, 155, 157, 158, 172]

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль І. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Тема 2. Поняття мікрооб'єктів та основні правила роботи з ними.

практичне – 2 години

Зміст питань:

1. Засвоєння поняття та класифікації мікрооб'єктів у криміналістиці.
2. Ознайомлення із засобами виявлення, вилучення, пакування та зберігання мікрооб'єктів.

Теми рефератів, доповідей

1. Правила транспортування та зберігання мікрооб'єктів.
2. Класифікація мікрооб'єктів в криміналістиці.

Ключові терміни та поняття теми.

Класифікація мікрооб'єктів. Мікрочастка. Мікрослід. Об'єкти носії. Методи вилучення мікрооб'єктів. Засоби вилучення мікрооб'єктів. Задача виявлення мікрооб'єкта. Комплект. Макрооб'єкт. Мега-об'єкт. Мікрооб'єкт. Множинний об'єкт. Об'єкт-носій. Об'єкт-джерело. Проміжний об'єкт. Слід речовини.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття.

До першого питання. Готуючись до практичного заняття, курсанти повинні ознайомитись із поняттям мікрооб'єкта, вивчити класифікацію і засвоїти значення мікрооб'єктів для розкриття та розслідування злочинів, навчитись характеризувати їх недоліки, причини виникнення мікрооб'єктів на місці події, диференціювати поняття об'єкта-джерела та об'єкта-носія мікрооб'єктів.

До другого питання. Передбачається ознайомлення курсантів з засобами виявлення, вилучення, пакування та зберігання мікрооб'єктів.

Список літератури:

[35, 51, 55, 71, 85, 91, 92, 98, 108, 115, 117, 120, 121, 154, 158, 172]

Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

практичне – 2 години

Зміст питань:

1. Ознайомлення із сучасними приладами, що використовуються при проведенні КДМРВ.
2. Виконання розрахунків для приготування розчинів, концентрація яких виражена:
  - у масових відсотках;
  - у об'ємних відсотках.

Ключові терміни та поняття теми.

Методи, класифікація методів, інструментальні методи, хімічні методи, дисперсні системи.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття.

До першого питання. Практичне заняття планується проводити на базі відділу експертизи матеріалів, речовин та виробів ДНДЕКЦ МВС України.

До другого питання. Зважаючи на специфіку приготування різних розчинів з метою проведення криміналістичних досліджень курсанти повинні набути навичок приготування різних розчинів які використовуються при проведенні досліджень і знати відмінності між приготовленими розчинами коли концентрація виражена в масових та об'ємних відсотках

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 4-5. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

практичне – 4 години

Зміст питань:

1. Опанування методики виявлення лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.
2. Оволодіння прийомами фіксації лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.
3. Оволодіння методикою попереднього дослідження лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

Ключові терміни та поняття теми.

Поверхнево-активні речовини. Розчинник. Дефекти ЛФП та ЛФМ. Частки ЛФМ та ЛФП. Склад ЛФП та ЛФМ. Компоненти ЛФП та ЛФМ (основні і допоміжні). Ознаки та властивості ЛФМ. Об'єкти криміналістичного дослідження ВМ. Волокнисті матеріали. Волокна текстильні. Нитки. Тканина. Хроматографія. Тонкошарова хроматографія. Нафто продукти. Паливо. Мастило. Масло. Агрегатний стан Мастильні матеріали. Метали. Сплави. Кольорові метали. Чорні метали. Морфологічне дослідження. Мікроскопічне дослідження. Мікрохімічне дослідження. Скло. Властивості та ознаки скла. Керамічні вироби. Пластмаси. Гуми. Склад пластмас. Ознаки та властивості пластмас. Склад гум. Ознаки та властивості гум.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття.

До першого питання. Особливу увагу слід звернути на засвоєння ознак і властивостей лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них, зокрема таких, що свідчать про наявність на об'єктах слідів вищезгаданих матеріалів і речовин, а також вивчити методичні рекомендації щодо виявлення, фіксації. Рекомендується пригадати засвоєний матеріал стосовно методики виявлення, фіксації, мікрооб'єктів.

До другого питання. Аналізуючи слідчу та експертну практику, методики огляду місця події по різних злочинах необхідно засвоїти порядок опису в протоколі місця події речових доказів які були вилучені під час огляду. Навчитись надавати методичну допомогу слідчому в складанні протоколу огляду місця події. Спеціаліст разом із слідчим намічає межі огляду, виробляє план детального огляду та його послідовність, визначає способи та засоби пошуку об'єктів (в залежності від природи та призначення), виконує фото- та відеозйомку, робить необхідні виміри для складання планів та схем без внесення змін в обстановку.

До третього питання. Вивчаючи це питання необхідно вивчити основні вимоги до проведення попереднього дослідження матеріалів та речовин спеціалістом-криміналістом.

Доречно згадати будову та правила користування мікроскопом (спецкурс “Технічні засоби криміналістичних досліджень”).

Список літератури:

[36, 58, 68, 70, 96, 97, 99, 105, 106, 109, 110, 113, 116, 122, 126, 136, 137, 140, 141, 142, 154, 158]

Тема 7. Можливості дослідження біологічних об'єктів.

практичне – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд методичних основ пошуку слідів запаху людини на місці події.
2. Оволодіння прийомами і технічними засобами збирання, фіксації, вилучення та пакування слідів запаху людини за допомогою адсорбційного методу.
3. Ознайомлення зі способами відбору контрольних та порівняльних зразків запаху людини.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття.

До першого питання. Підготовка до практичного заняття передбачає ознайомлення (в загальних рисах) із практикою використання слідів запаху людини у криміналістиці на сучасному етапі.

Необхідно опанувати методи виявлення та пошуку слідів запаху людини на місці події. Вивчити особливості виявлення запахових слідів та характерні об'єкти-носії слідів запаху людини. Навчитись враховувати вплив оточуючого середовища на тривалість зберігання запаху об'єктом-носієм.

До другого питання. Курсанти повинні набути навичок в вилучення запахових слідів. Необхідно засвоїти основні рекомендації щодо фіксації та вилучення слідів запаху людини. Знати час необхідний для адсорбції запаху.

До третього питання. Слід зауважити про можливість відбору контрольних та порівняльних зразків запаху людини з дотриманням методичних вказівок. Особливу увагу слід звернути на об'єкти-носії запаху людини, їх класифікацію в залежності від термінів зберігання запаху. Важливо також навчитись враховувати вплив оточуючого середовища на тривалість зберігання запаху об'єктом-носієм.

Список літератури:

[24, 25, 85, 121, 123, 148, 153, 156, 158]

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (ґрунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).

практичне – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд загальних правил фіксації, вилучення та пакування об'єктів судово-ґрунтознавчої експертизи. Методика вилучення та пакування ґрунтових нашарувань і зразків ґрунту з ділянки місцевості.
2. Розгляд правил вилучення, пакування та зберігання харчових продуктів. Ознайомлення з методикою відбору зразків із партії готової продукції.
3. Формулювання питань до постанови про призначення фармацевтичної експертизи. Проведення попереднього дослідження різних лікарських форм.
4. Характеристика вимог щодо виявлення, фіксації, вилучення та пакування об'єктів вибухотехнічної експертизи.

Теми рефератів, доповідей

1. Прийомами формування вихідного та середнього зразків в залежності від наявності тари і властивостей харчового продукту.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття.

До першого питання. При підготовці до практичного заняття курсанти повинні пригадати склад ґрунтів, навчитись диференціювати поняття ґрунтів та ґрунтових нашарувань, вивчити загальні правила виявлення, фіксації, вилучення та пакування об'єктів судово-ґрунтознавчої експертизи. Особливу увагу слід приділити умінню правильно визначати об'єкти, від яких необхідно відбирати порівняльні та контрольні зразки ґрунту.

До другого питання. Особлива увага приділяється підготовці матеріалів для проведення відповідної експертизи, вивчаються правила вилучення, пакування та зберігання харчових продуктів.

До третього питання. Особливу увагу необхідно приділити диференціації задач фармацевтичної (власне фізико-хімічної) та фармакологічної (судово-медичної) експертиз. Важливо навчитись правильно формулювати питання до постанови про призначення кожної з них.

При ознайомленні із сучасними методами експертного дослідження фармацевтичних засобів та речовин невідомого походження доцільно пригадати тему 4 “Методи КДМРВ”, де розглядались можливості ідентифікації матеріалів та речовин при порівнянні документованих даних, отриманих за допомогою інструментальних методів.

До четвертого питання. При підготовці питання вивчаючи рекомендації щодо виявлення, фіксації, вилучення, пакування та транспортування об’єктів вибухотехнічної експертизи, особливу увагу слід звернути на методику вилучення залишків вибухових речовин і продуктів їх реакції, виготовлення відповідних змивів та зіскобів, вилучення порівняльних, а також контрольних зразків з різних об’єктів-носіїв, зокрема з рук підозрюваного.

Необхідно запам’ятати особливості огляду місця події після вибуху, засвоїти правила безпеки при роботі у зазначеній ситуації, а також власне із вибуховими речовинами.

Список літератури:

[9, 16, 19, 27, 29, 32, 62, 64, 66, 77, 85, 107, 112, 115, 116, 155, 157, 158, 172]

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль І. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Тема 1. Теоретичні і загальні положення криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

індивідуальна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Розгляд криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів (КДМРВ) як галузі криміналістичної техніки.
2. Розгляд матеріалів, речовин та виробів як носіїв розшукової і доказової інформації.
3. Визначення предмета, об’єктів та методики криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
4. Розгляд стадій огляду місця події та ролі спеціаліста-криміналіста на кожній з них.

Теми рефератів, доповідей

1. Історія розвитку криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
2. Характеристика задач КДМРВ.
3. Функції спеціаліста-криміналіста при проведенні слідчих дій.
4. Правила техніки безпеки при проведенні КДМРВ.

Ключові терміни та поняття теми.

Агрегатний стан. Види експертиз КЕМРВ. Діагностична задача КЕМРВ. Елемент хімічний. Загальна (Кінцева) задача експертного дослідження. Задачі КЕМРВ. Індивідуальність об'єкта КЕМРВ. Кількісний хімічний склад. Комплексна експертиза. Криміналістична морфологія. Криміналістична субстанціологія. Морфологічні ознаки. Об'єкти КЕМРВ. Предмет КЕМРВ.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. Необхідно пригадати сутність чотирьох розділів науки криміналістики, зокрема, криміналістичної техніки, галуззю якої за всіма ознаками виступає КДМРВ. Доцільно сформулювати поняття про субстанціологію, морфологію, трасологію, теорію криміналістичної ідентифікації та діагностики, природничі і технічні науки, які складають науковий фундамент КДМРВ.

До другого питання. Важливо визначити, чому і за яких умов матеріали, речовини та вироби виступають носіями розшукової та доказової інформації. Слід враховувати специфіку матеріалів та речовин, яка полягає у тому, що значна їх кількість не має власної форми і знаходиться у вигляді рідкої або сипкої субстанції. У зв'язку з цим необхідно опанувати поняття меж елементів речової обстановки події злочину, визначення яких є необхідною умовою для проведення ідентифікації. Формування поняття про стійкість системи ідентифікаційних ознак є особливо важливим щодо матеріалів та речовин, більшість яких змінюється під впливом зовнішніх, а також внутрішніх чинників.

До третього питання. Головний акцент слід зробити на вивченні задач КЕМРВ: виявлення, класифікаційної, ідентифікаційної, діагностичної, ситуаційної, реставраційної. Необхідно знати їх сутність, володіти відповідною термінологією, уміти наводити приклади, а також диференціювати поняття загальних та особливих ознак.

До четвертого питання. Необхідно також в загальних рисах ознайомитись із порядком підготовки до огляду місця події, а також зі стадіями зазначеного огляду (загальною, детальною та заключною), з'ясувати роль спеціаліста-криміналіста на кожній із них, з акцентом на стадії детального огляду, де і відбувається вилучення матеріалів та речовин і їх

попереднє дослідження, що входить до компетенції саме представника експертно-криміналістичної служби ОВС.

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 2. Поняття мікрооб'єктів та основні правила роботи з ними.

індивідуальна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Засвоєння рекомендацій для пошуку мікрооб'єктів.
2. Вивчення способів фіксації мікрооб'єктів.
3. Засвоєння правил вилучення мікрооб'єктів.
4. Оволодіння прийомами пакування мікрооб'єктів.

Теми рефератів, доповідей

3. Мікрооб'єкти, їх значення, недоліки.

Ключові терміни та поняття теми.

Класифікація мікрооб'єктів. Мікрочастка. Мікрослід. Об'єкти носії. Методи вилучення мікрооб'єктів. Засоби вилучення мікрооб'єктів. Задача виявлення мікрооб'єкта. Комплект. Макрооб'єкт. Мега-об'єкт. Мікрооб'єкт. Множинний об'єкт. Об'єкт-носій. Об'єкт-джерело. Проміжний об'єкт. Слід речовини.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. Засвоїти рекомендації щодо пошуку мікрооб'єктів, правила їх виявлення, які методи використовуються в залежності від агрегатного стану, послідовність дій при проведенні огляду місця події. Яка криміналістична техніка використовується для виявлення та вилучення мікрооб'єктів,

До другого питання. Необхідно навчитись розрізняти процесуальний аспект їх фіксації та процедуру механічного закріплення на об'єктах-носіях. Протокольна форма фіксації об'єктів процесуально оформлює фактичні дані і в подальшому виступає засобом доказування (ст.65 КПК України). Технічні методи фіксації: фото- та відеозйомку, виготовлення схем, малюнків та механічне закріплення мікрооб'єктів на об'єкті-носії.

До третього питання. Необхідно знати правила вилучення мікрооб'єктів, вивчити призначення технічних засобів, які використовуються для їх виявлення та вилучення.

Методи вилучення мікрооб'єктів:

- механічний;
- адгезійний;
- пневматичний;
- електростатичний;
- магнітний;
- капілярний;
- вакуумний;
- адсорбційний.

До четвертого питання. Мікрооб'єкти, які вилучаються, а також предмети-носії повинні бути упаковані з урахуванням відповідних вимог. Пояснювальні надписи на упаковках з речовими доказами, як вони наносяться. Порядок опису в протоколі речових доказів. Необхідно також ознайомитись із загальними положеннями попереднього дослідження мікрооб'єктів в системі процесуальних дій.

Список літератури:

[35, 51, 55, 71, 85, 91, 92, 98, 108, 115, 117, 120, 121, 154, 158, 172]

Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

індивідуальна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Проведення аналізу документованих даних (хроматограм, спектрограм, термограм), отриманих за допомогою інструментальних методів.
2. Ознайомлення із методами дослідження окремих властивостей матеріалів та речовин (кольору, твердості, густини, в'язкості, показника заломлення тощо).
3. Визначення поняття дисперсних систем, їх класифікація.

Ключові терміни та поняття теми.

Колір, твердість, густина, в'язкість, показник заломлення, методи, класифікація методів, інструментальні методи, хімічні методи, дисперсні системи, хроматограма, спектрограма, термограма.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. При виконанні індивідуальної роботи курсанти повинні ознайомитись із даними (хроматограм, спектрограм, термограм), отриманих за допомогою інструментальних методів.

До другого питання. При підготовці цього питання курсанти повинні ознайомитись із методами визначення окремих властивостей матеріалів та

речовин:

- кольору (використання криміналістичного визначника кольору);
- твердості (застосування твердоміру із алмазним індентором);
- густини (пікнометричний метод);
- в'язкості (віскозиметрія);
- показника заломлення (рефрактометрія);
- ін.

До третього питання. Необхідно опанувати поняття дисперсної системи та її складових, навчитись розрізняти класифікаційні категорії дисперсних систем, зокрема вирізняти розчини, вивчити назви найбільш розповсюджених органічних та неорганічних розчинників.

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 4-5. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

індивідуальна робота – 4 години

Зміст питань:

1. Розгляд ознак і властивостей ЛФМ та ЛФП.
2. Розгляд ознак та властивостей волокон, пряжі, ниток, тканин, трикотажу, інших тканих та нетканих волокнистих матеріалів.
3. Визначення ознак і властивостей НП та ПММ.
4. Характеристика ознак та властивостей металів.
5. Ознайомлення з методиками відновлення знищених зображень на виробках із пластмас та гум.
6. Використання інформації про ЛФМ та ЛФП, об'єкти волокнистої природи; нафтопродукти та паливно-мастильні матеріали; метали, сплави та вироби з них; скло, кераміку та вироби з них; пластмаси, гуми та вироби з них при розслідуванні злочинів (аналіз слідчої та експертної практики).

Теми рефератів, доповідей

1. Сучасні можливості експертного криміналістичного дослідження ЛФМ та ЛФП.
2. Методика вилучення пошкодженого одягу.
3. Технологією виготовлення НП.
4. Характеристика ознак та властивостей скла.

5. Характеристика ознак та властивостей пластмас.

Ключові терміни та поняття теми.

Поверхнево-активні речовини. Розчинник. Дефекти ЛФП та ЛФМ. Частки ЛФМ та ЛФП. Склад ЛФП та ЛФМ. Компоненти ЛФП та ЛФМ (основні і допоміжні). Ознаки та властивості ЛФМ. Об'єкти криміналістичного дослідження ВМ. Волокнисті матеріали. Волокна текстильні. Нитки. Тканина. Хроматографія. Тонкошарова хроматографія. Нафто продукти. Паливо. Мастило. Масло. Агрегатний стан Мастильні матеріали. Метали. Сплави. Кольорові метали. Чорні метали. Морфологічне дослідження. Мікроскопічне дослідження. Мікрохімічне дослідження. Скло. Властивості та ознаки скла. Керамічні вироби. Пластмаси. Гуми. Склад пластмас. Ознаки та властивості пластмас. Склад гум. Ознаки та властивості гум.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. При підготовці цього питання, курсанти повинні вивчити основні ознаки і властивості ЛФМ та ЛФП, звертаючи особливу увагу на характеристики, які можуть бути визначені при попередньому дослідженні, наприклад, на місці події. Слід підготуватись і до розпізнання дефектів ЛФП, зокрема ознак старіння та перефарбування.

До другого питання. В процесі підготовки питання курсанти повинні вивчити класифікацію текстильних волокон, ознаки та властивості волокон, пряжі та ниток, особливу увагу звертаючи на характеристики, що визначаються при їх попередньому дослідженні, ознайомитись із широким спектром волокнистих матеріалів (тканинами, трикотажем, нетканими волокнистими матеріалами).

До третього питання. Особливу увагу слід звернути на засвоєння ознак і властивостей НП та ПММ, зокрема таких, що свідчать про наявність на об'єктах слідів вищезгаданих матеріалів і речовин.

До четвертого питання. Необхідно також засвоїти ознаки та властивості металів, рекомендується акцентувати увагу на методах, способах та технічних засобах, що застосовуються для виявлення, фіксації, вилучення і пакування мікрооб'єктів.

До п'ятого питання. Необхідно ознайомитись в загальних рисах із технологією виготовлення пластмас, гум та виробів з них, дефектами технологічного характеру, які відбивають спосіб формування виробу (штамповка, лиття, каландрування).

Доцільно ознайомитись із методиками відновлення знищених зображень на виробах із пластмас та гум.

До шостого питання. Аналіз слідчої та експертної практики при розслідуванні ДТП, вбивств, крадіжок та інших злочинів повинен поповнити теоретичні знання курсантів щодо можливостей використання ЛФМ та ЛФП, об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних

матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них як речових доказів та носіїв оперативно-розшукової інформації.

Список літератури:

[36, 58, 68, 70, 96, 97, 99, 105, 106, 109, 110, 113, 116, 122, 126, 136, 137, 140, 141, 142, 154, 158]

Тема 6. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів.

індивідуальна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Характеристика предмета та задач криміналістичної експертизи наркотичних засобів. Формулювання питань до постанови про призначення експертизи.
2. Розгляд ознак та властивостей наркотичних засобів кустарного виробництва, які отримують із:
  - маку снотворного;
  - конопель.
3. Ознайомлення із законами і нормативними актами, які стосуються проблем обігу наркотичних засобів та психотропних речовин в Україні, відповідним “Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів”.

Ключові терміни та поняття теми.

Наркотичні засоби, канабіноїди, алкалоїди, наркотичні рослини, психотропні речовини, класифікація наркотичних засобів, ознаки наркотичних засобів, наркотичні засоби камуфльовані під наркотичні, синтетичні та напівсинтетичні наркотичні речовини.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. Готуючись необхідно розглянути предмет та задачі криміналістичної експертизи наркотичних засобів, виробляється уміння формулювати питання до постанови про її призначення.

До другого питання. При підготовці курсанти повинні засвоїти назви наркотичних засобів кустарного виробництва, які отримують із маку снотворного та конопель, їх основні ознаки і властивості (колір, запах, агрегатний стан, морфологічні ознаки), а також назви наркотично активних речовин зазначених засобів.

Слід також ознайомитись із ознаками найбільш розповсюджених засобів, камуфльованих під наркотичні, знати їх назви.

До третього питання. Під час індивідуальної роботи необхідно опрацювати Закони України і нормативні акти, які стосуються проблем обігу наркотичних засобів та психотропних речовин згідно зі списком рекомендованої літератури, ознайомитись із “Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів” (списки 1, 2, 3, 4), що підлягають спеціальному контролю згідно із законодавством України.

Список літератури:

[8, 9, 10, 11, 30, 31, 36, 77, 85, 108, 112, 116,]

Тема 7. Можливості дослідження біологічних об’єктів.

індивідуальна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Характеристика слідів крові як об’єктів судово-зоологічної та медико-біологічної експертиз.
2. Ознайомлення з принципами використання 3%-го розчину перекису водню, бензидину та розчину люмінолу з метою виявлення слідів крові.
3. Про що можуть розказати сліди крові виявлені підчас огляду місця події.
4. Методи виявлення, фіксації, вилучення, пакування та особливості зберігання крові.

Теми рефератів, доповідей

1. Методика виконання попередніх проб на наявність слідів крові за допомогою гемофану.
2. Особливості використання джерел ультрафіолетових (УФ) та інфрачервоних (ІЧ) променів для виявлення слідів крові на місці події.
3. Перспективи використання ДНК аналізу в розкритті злочинів.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. В процесі підготовки курсанти ознайомлюються з рекомендованою літературою щодо проблем виявлення слідів крові як об’єктів судово-зоологічної та медико-біологічної експертиз, видозмінами крові в залежності від зовнішніх чинників. Доцільно звернути увагу на неможливість диференціації слідів крові людини і тварини в процесі проведення слідчих дій. Необхідно засвоїти заходи безпеки при вилученні крові та слідів, схожих на сліди крові.

До другого питання. Розглядаючи дане питання необхідно звернути увагу на досить ефективні методи вирішення важливих для розслідування задач: встановлення наявності крові, походження її від людини чи тварини (реакція преципітації Чистовича-Уленгута), визначення можливості чи

неможливості походження її від конкретної особи, ідентифікація людини (ДНК-аналіз або генотипоскопія, генна дактилоскопія), з'ясування механізму виникнення слідів, а також встановлення належності інших виділень (сперми, слини, поту тощо), біологічної тканини (зокрема, лупи), волосся групі осіб або конкретній особі.

До третього питання. Важливим моментом в даному питанні є те, що необхідно засвоїти та розібратися в:

- формах та розмірах слідів крові;
- особливостях плями від довільного падіння та плями від бризок;
- механізми виникнення патьоків;
- механізми виникнення кровавих відбитків, помарок та мазків, а також утворенні калюж крові.

До четвертого питання. Курсанти повинні набути навичок в вилучення слідів крові. Необхідно засвоїти методи виявлення, фіксації, вилучення, пакування та особливості зберігання крові. Необхідно засвоїти заходи безпеки при вилученні крові та слідів, схожих на сліди крові.

Список літератури:

[56, 61, 93, 102, 103, 108, 112, 115, 121, 130, 156, 158]

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (грунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).

індивідуальна робота – 4 години

Зміст питань:

1. Визначення об'єкта ідентифікації. Опанування поняття про локалізацію ділянки місцевості. Розкриття поняття порівняльних та контрольних зразків ґрунту.
2. Аналіз можливих причин зміни складу харчового продукту.
3. Поглиблене вивчення правил техніки безпеки при роботі на місці події після вибуху та при наявності вибухового пристрою.

Теми рефератів, доповідей

1. Використання даних ґрунтознавчих досліджень у слідчій та експертній практиці.
2. Поняття фармацевтичних засобів та завдань фармацевтичної експертизи.

Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи.

До першого питання. Значну увагу слід приділити набуттю умінь щодо визначення об'єкта, який ідентифікується та ідентифікує, в конкретній ситуації: в разі наявності ділянки місцевості, забруднених ґрунтовими нашаруваннями об'єктів-носіїв, відокремлених грудочок ґрунту.

Важливо оволодіти поняттям локалізації ділянки місцевості, навчитись вирізняти її природні та штучні межі.

Рекомендується також засвоїти поняття порівняльних та контрольних зразків ґрунту, формування яких є досить специфічним і залежить від особливостей об'єкта ідентифікації.

До другого питання. При підготовці питання курсанти аналізують можливі причини зміни стандартного складу харчового продукту: вилучення, зумисне або ненавмисне введення сторонніх інгредієнтів, порушення технології виготовлення або правил зберігання.

Особливу увагу слід звернути на можливості появи у складі харчового продукту токсичних речовин: пестицидів, продуктів окислювальної деструкції жирів, синильної кислоти, консервантів, хімічних барвників та інших, якість чи кількість яких є небезпечною для життя і здоров'я людини.

До третього питання. Виконання індивідуальної роботи передбачає насамперед найдетальніше вивчення правил техніки безпеки при роботі на місці події після вибуху. Особливо слід звернути увагу на домінуючу роль вибухотехніка в процесі огляду, а також на чинники, що спроможні стати джерелом загрози для життя і здоров'я учасників огляду місця події: можливість повторних вибухів (внаслідок різних причин), обвалів, ураження електричним струмом із пошкодженої електромережі тощо.

Список літератури:

[9, 16, 19, 27, 29, 32, 62, 64, 66, 77, 85, 107, 112, 115, 116, 155, 157, 158, 172]

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів

Тема 2. Поняття мікрооб'єктів та основні правила роботи з ними.

самостійна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Формування поняття про умови виникнення мікрооб'єктів різної природи на місці події.
2. Ознайомлення із комплектацією валізи криміналіста та пропозиціями, що існують з цього приводу в літературі.

Ключові терміни та поняття теми.

Класифікація мікрооб'єктів. Мікрочастка. Мікрослід. Об'єкти носії. Методи вилучення мікрооб'єктів. Засоби вилучення мікрооб'єктів. Задача виявлення мікрооб'єкта. Комплект. Макрооб'єкт. Мега-об'єкт. Мікрооб'єкт. Множинний об'єкт. Об'єкт-носії. Об'єкт-джерело. Проміжний об'єкт. Слід речовини.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Під час самостійної роботи курсанти повинні сформулювати уявлення про те, яким чином мікрооб'єкти від матеріалів та речовин стають “свідками” злочинів різної категорії.

Використовуючи набуті на заняттях знання щодо технічних засобів, які використовуються для виявлення та вилучення мікрооб'єктів, а також рекомендовану літературу, необхідно детальніше ознайомитись із можливими варіантами комплектації валізи криміналіста, спеціальних комплектів, призначених для роботи із мікрооб'єктами певної природи.

До другого питання. Використовуючи набуті на заняттях знання щодо технічних засобів, які використовуються для виявлення та вилучення мікрооб'єктів, а також рекомендовану літературу, необхідно детальніше ознайомитись із можливими варіантами комплектації валізи криміналіста, спеціальних комплектів, призначених для роботи із мікрооб'єктами певної природи.

Успішне вирішення проблеми виявлення і попереднього дослідження матеріалів та речовин взагалі і мікрооб'єктів зокрема пов'язане із поглибленим вивченням можливостей використання джерел видимих, ультрафіолетових (УФ) та інфрачервоних (ІЧ) променів.

Список літератури:

[35, 51, 55, 71, 85, 91, 92, 98, 108, 115, 117, 120, 121, 154, 158, 172]

Тема 3. Методи криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів.

самостійна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Ознайомлення з методикою приготування розчинів.
2. Поглиблене вивчення правил техніки безпеки при проведенні КДМРВ.
3. Ознайомлення з правилами розбавлення розчинів.

Ключові терміни та поняття теми.

Методи, класифікація методів, інструментальні методи, хімічні методи,

дисперсні системи.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Зважаючи на специфіку приготування різних розчинів з метою проведення криміналістичних досліджень, курсантам слід вивчити правила поводження з хімічними реактивами та закріпити відповідні правила техніки безпеки.

До другого питання. Виконуючи фахові обов'язки, спеціаліст-криміналіст може підпадати під вплив небезпечних чинників. Тому в процесі самостійної роботи курсанти повинні займатись поглибленим вивченням правил техніки безпеки стосовно роботи з хімічними речовинами, використання електричного струму, джерел УФП, відкритого полум'я, опановувати правила надання першої допомоги потерпілим від дії зазначених чинників.

До третього питання. Методика приготування розчинів, зокрема виконання відповідних розрахунків, досить детально розглядається на практичному занятті, а правила їх розбавлення пропонуються для самостійного опанування.

Список літератури:

[1, 8, 61, 85, 101, 108, 111, 112, 118, 128, 138, 146, 152, 158, 172, 176]

Тема 4-5. Криміналістичне дослідження: лакофарбових матеріалів та покриттів; об'єктів волокнистої природи; нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів; металів, сплавів та виробів з них; скла, кераміки та виробів з них; пластмас, гум та виробів з них.

самостійна робота – 4 години

Зміст заняття:

1. Поглиблене вивчення характеристик дефектів ЛФП технологічного та експлуатаційного характеру, зокрема ознак старіння та перефарбування.
2. Ознайомлення з технологією виготовлення тканин, дефектами технологічного та експлуатаційного характеру.
3. Ознайомлення із технологією виготовлення виробів із металів та сплавів (в загальних рисах), особливостями додаткової обробки металевих виробів, дефектами технологічного характеру.
4. Ознайомлення з існуючими методами виявлення знищених маркірувальних позначок на металевих поверхнях (магнітної суспензії, ультразвуковим та ін.), їх перевагами і недоліками.
5. Ознайомлення з технологією виготовлення скла та виробів з нього, дефектами технологічного характеру.

6. Ознайомлення з технологією промислового та кустарного виготовлення виробів із кераміки, відповідними дефектами.

Теми рефератів, доповідей

1. Можливості попереднього дослідження трикотажу.
2. Сучасні методи експертного криміналістичного дослідження НП та ПММ.
3. Характеристика ознак та властивостей кераміки.
4. Характеристика ознак та властивостей гум.

Ключові терміни та поняття теми.

Поверхнево-активні речовини. Розчинник. Дефекти ЛФП та ЛФМ. Частки ЛФМ та ЛФП. Склад ЛФП та ЛФМ. Компоненти ЛФП та ЛФМ (основні і допоміжні). Ознаки та властивості ЛФМ. Об'єкти криміналістичного дослідження ВМ. Волокнисті матеріали. Волокна текстильні. Нитки. Тканина. Хроматографія. Тонкошарова хроматографія. Нафто продукти. Паливо. Мاستило. Масло. Агрегатний стан Мاستильні матеріали. Метали. Сплави. Кольорові метали. Чорні метали. Морфологічне дослідження. Мікроскопічне дослідження. Мікрохімічне дослідження. Скло. Властивості та ознаки скла. Керамічні вироби. Пластмаси. Гуми. Склад пластмас. Ознаки та властивості пластмас. Склад гум. Ознаки та властивості гум.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Під час самостійної роботи необхідно поглиблено вивчити характеристики дефектів ЛФП, які можуть виникнути в процесі нанесення покриття (дефекти технологічного характеру) та використання виробу (дефекти експлуатаційного характеру). Важливо звернути увагу на взаємозв'язок деяких дефектів ЛФП із технологією нанесення ЛФМ на поверхню виробу, на ознаки старіння та перефарбування. Збільшення обсягу знань щодо різноманітних дефектів ЛФП сприятиме вирішенню об'єктів із маси йому подібних, дозволить отримувати вірогідну пошукову інформацію.

До другого питання. Самостійна підготовка цього питання передбачає ознайомлення (в загальних рисах) із технологією виготовлення волокон та волокнистих матеріалів з метою формування уявлення про дефекти технологічного характеру. Необхідно також звернути увагу на дефекти експлуатаційного характеру та на зовнішні чинники, що їх викликають.

До третього питання. Під час самостійної роботи необхідно ознайомитись в загальних рисах із технологією виробництва металів та сплавів, виготовлення виробів з них, звернувши особливу увагу на властивості, яких набуває метал або поверхня виробу при додатковій обробці (закалка, відпуск, обробка у атмосфері різних газів, хромування, нікелювання тощо).

Особливості формування металевих виробів – лиття, штамповка, прокат – відбиваються у дефектах і викликають інтерес, зокрема в разі необхідності пошуку джерела виготовлення.

До четвертого питання. Під час розгляду питання, особливу увагу слід звернути на те, що існує кілька методів виявлення знищених маркірувальних позначок на металевих поверхнях – деталях та механізмах транспортних засобів, вогнепальної зброї тощо. Звичайно, найоптимальніші – такі, що не руйнують метал, але найефективнішими, на жаль, залишаються такі, що призводять до його руйнування – хімічний та електрохімічний, з методикою яких доцільно ознайомитись більш детально. Необхідно орієнтуватись у перевагах та недоліках різних методів.

До п'ятого питання. Самостійна робота над цим питанням передбачає ознайомлення в загальних рисах із технологією виготовлення скла та виробів з нього, з дефектами технологічного характеру.

До шостого питання. Стосовно кераміки слід зауважити, що вивчення цього питання передбачає ознайомлення з технологією промислового виготовлення, зокрема зі способами нанесення глазурі, а також із особливостями кустарного виготовлення керамічних виробів та специфічними дефектами.

Список літератури:

[36, 58, 68, 70, 96, 97, 99, 105, 106, 109, 110, 113, 116, 122, 126, 136, 137, 140, 141, 142, 154, 158]

Тема 6. Криміналістичне дослідження наркотичних засобів.

самостійна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Характеристика сучасних можливостей криміналістичного дослідження наркотичних засобів та психотропних речовин.
2. Ознайомлення із сучасними методами експертного криміналістичного дослідження наркотичних засобів та психотропних речовин.
3. Проведення аналізу практики використання результатів експертних криміналістичних досліджень наркотичних засобів та психотропних речовин для розкриття та розслідування злочинів.

Теми рефератів, доповідей

1. Можливості мікроскопічного дослідження рослинних часточок конопель та маку снотворного.
2. Дослідження засобів, камуфльованих під наркотичні.

Ключові терміни та поняття теми.

Наркотичні засоби, канабіноїди, алкалоїди, наркотичні рослини, психотропні речовини, класифікація наркотичних засобів, ознаки наркотичних засобів, наркотичні засоби камуфльовані під наркотичні, синтетичні та напівсинтетичні наркотичні речовини.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Підчас підготовки питання у курсантів повинно сформуватися уявлення про можливості виявлення наркотичних засобів та психотропних речовин, сучасні можливості їх криміналістичного дослідження.

До другого питання. Необхідно ознайомитись із сучасними методами експертного криміналістичного дослідження наркотичних засобів та психотропних речовин, зокрема – молекулярним спектральним аналізом, переконує у можливості визначення джерела походження зазначених об'єктів у разі отримання їх спектрів.

До третього питання. Рекомендується опрацювати спеціальну літературу, що містить приклади використання результатів експертних досліджень наркотичних засобів та психотропних речовин з метою розкриття і розслідування злочинів, та проаналізувати її.

Список літератури:

[8, 9, 10, 11, 30, 31, 36, 77, 85, 108, 112, 116,]

Тема 7. Можливості дослідження біологічних об'єктів.

самостійна робота – 2 години

Зміст питань:

1. Проведення аналізу практики використання результатів експертного дослідження біологічних об'єктів при розкритті та розслідуванні злочинів.
2. Формулювання питань до постанови про призначення дослідження ботанічних об'єктів, зоологічних об'єктів. Формулювання питань до постанови про призначення судово-зоологічної та медико-біологічної експертиз слідів крові.
3. Допомога слідчому в складанні протоколу огляд місця події.

Теми рефератів, доповідей

1. Розвиток одорології в Україні.
2. Можливості використання запаху для розкриття злочинів по «гарячих слідах».

3. Характеристика запаху людини як об'єкта криміналістичного дослідження.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Розгляд першого питання передбачає проведення аналізу практики використання результатів експертних досліджень об'єктів біологічного походження при розкритті та розслідуванні злочинів доцільно звернути особливу увагу на біологічні об'єкти як компоненти ґрунтів, оскільки саме у складі останніх вони найчастіше виступають як носії оперативно-розшукової інформації, а також сприяють вирішенню ідентифікаційних задач.

До другого питання. Вивчаючи зразки експертних досліджень, методичну літературу. Аналізуючи слідчу та експертну практики при розслідуванні ДТП, вбивств, крадіжок та інших злочинів курсанти повинні навчитись формулювати питання до постанови про призначення експертизи (дослідження). Ефективність експертного дослідження значною мірою залежить від правильності формулювання питань. Останнє визначається інтересами розслідування з одного боку і можливостями відповідної експертизи з іншого, що знаходить своє відображення у задачах, які вона вирішує. Отже цій стадії КДМРВ, слід приділити особливу увагу.

До третього питання. Аналізуючи слідчу та експертну практику, методики огляду місця події по різних злочинах необхідно засвоїти порядок опису в протоколі місця події речових доказів які були вилучені під час огляду. Навчитись надавати методичну допомогу слідчому в складанні протоколу огляду місця події.

Список літератури:

[24, 25, 50, 67, 75, 78, 85, 121, 123, 128, 133, 148, 151, 153, 158, 172, 176]

Тема 8. Криміналістичне дослідження інших об'єктів (ґрунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин).

самостійна робота – 4 години

Зміст питань:

1. Характеристика морфологічних ознак ґрунту. Попереднє дослідження ґрунтів. Виготовлення схем відбору зразків ґрунту з ділянки місцевості. Ознайомлення із сучасними методами експертного дослідження ґрунтів.
2. Ознайомлення із сучасними можливостями дослідження харчових продуктів.

3. Ознайомлення із сучасними методами експертного криміналістичного дослідження вибухових речовин, практикою використання результатів при розкритті та розслідуванні злочинів.
4. Проведення аналізу практики використання результатів експертного дослідження інших об'єктів (ґрунтів, харчових продуктів, фармацевтичних засобів, вибухових речовин) при розкритті та розслідуванні злочинів.

Теми рефератів, доповідей

1. Поняття отруйних та сильнодіючих фармацевтичних препаратів.
2. Правила техніки безпеки при роботі на місці події після вибуху та при наявності вибухового пристрою.

Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи.

До першого питання. Підготовка до питання передбачає закріплення теоретичних знань курсантів щодо складу, класифікації та морфологічних ознак ґрунтів. Акцент рекомендується робити на характеристиках ґрунтів, які доцільно виявляти при їх попередньому дослідженні. Слід вивчити рекомендації щодо використання кислотно-основних індикаторів, які можливо застосувати з метою визначення кислотності ґрунтів. Необхідно також знати поняття локалізації ділянки місцевості, природних та штучних меж, рекомендації щодо відбору порівняльних і контрольних зразків ґрунту. При ознайомленні із сучасними методами експертного дослідження ґрунтів необхідно звернути увагу на комплексний характер досліджень мінеральної, органічної, біологічної (ботанічної, зоологічної, мікробіологічної) та біохімічної складових, а також матеріалів і речовин (новоутворень та включень).

До другого питання. При вивченні питання необхідно ознайомитись із сучасними можливостями дослідження харчових продуктів бажано звернути увагу на фізико-хімічні методи.

До третього питання. Підготовка питання передбачає ознайомлення із сучасними методами, які дозволяють класифікувати вибухові речовини за результатами дослідження продуктів їх реакції. Безумовно корисним виявиться аналіз використання результатів експертних досліджень вибухових речовин з метою розкриття та розслідування злочинів.

До четвертого питання. Проведення аналізу практики використання результатів експертного дослідження ґрунтів при розкритті та розслідуванні злочинів стане в пригоді майбутнім спеціалістам у практичній діяльності.

Список літератури:

[9, 16, 19, 27, 29, 32, 62, 64, 66, 77, 85, 107, 112, 115, 116, 155, 157, 158, 172]

8. ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО СПЕЦКУРСУ

Законодавчі документи та нормативні акти

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Кримінальний кодекс України. – К., 2001.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К., 1996.
4. Закон України “Про міліцію” № 565 від 20.12.90 р.
5. Закон України “Про прокуратуру” № 1789-12 від 25.11.91 р.
6. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” № 2136-12 від 18.02.92 р.
7. Закон України “Про внесення доповнень і змін до Закону Української РСР “Про міліцію” № 444 від 28.07.92 р.
8. Закон України “Про судову експертизу” № 4038-12 від 25.02.94 р.
9. Закон України “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів” № 60/95 – ВР від 15.02.95 р.
10. Закон України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” № 62/95 – ВР від 15.02.95 р.
11. Закон України “Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Закону України “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів”, “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” № 64/95 – ВР від 15.02.95 р.
12. Закон України “Про боротьбу з корупцією” № 367/95 – ВР від 05.10.95 р.
13. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю” № 396/94 від 21.07.94 р.
14. Постанова Верховної Ради України від 24.04.92 р. “Про концепцію судової реформи в Україні”.
15. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 30.05.97 р. “Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах”.
16. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 08.07.94 р. “Про судову практику в справах про розкрадання, виготовлення, зберігання та інші незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами”.
17. Постанова Кабінету Міністрів України № 456 від 24.04.96 р. “Про Концепцію розвитку системи МВС України”.
18. Постанова Кабінету Міністрів України № 617 від 06.05.98 р. “Про утворення Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС”.
19. Наказ МВС Української РСР № 409 від 20.12.90 р. “О взаимодействии служб органов внутренних дел в предупреждении, раскрытии и расследовании преступлений, связанных с пожарами”.

20. Наказ МВС України № 13 від 17.01.91 р. “Про оголошення Закону Української РСР від 20.12.90 р. “Про міліцію” і постанови Верховної Ради УРСР № 583-12 від 25.12.90 р. “Про порядок введення в дію Закону УРСР “Про міліцію””.
21. Наказ МВС України № 141 від 09.03.92 р. “Про затвердження правил норм потреб криміналістичної і оперативної техніки та обладнання для органів внутрішніх справ України”.
22. Наказ МВС України № 170 від 25.03.92 р. “Про оголошення Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність і постанови Верховної Ради України № 2136-12 від 18.02.92 р. “Про введення в дію Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність””.
23. Наказ МВС України № 444 від 28.07.92 р. “Про оголошення Закону України від 19.06.92 р. “Про внесення доповнень і змін до Закону Української РСР “Про міліцію””.
24. Наказ МВС України № 449 від 01.08.92 р. “Про заходи щодо поліпшення і дальшого розвитку службово-розшукового собаківництва в органах внутрішніх справ”.
25. Наказ МВС України № 569 від 10.09.92 р. “Про затвердження Настанови з організації службового собаківництва у підрозділах охорони і застосування собак у практичній діяльності”.
26. Наказ МВС України № 745 від 25.11.92 р. “Про невідкладні заходи щодо вдосконалення структури і організації діяльності органів слідства в системи МВС України”.
27. Наказ МВС України № 164 від 25.03.93 р. “Об утверждении Инструкции о порядке изготовления, приобретения, хранения, учета, перевозки и использования огнестрельного оружия, боеприпасов к нему и взрывчатых материалов”.
28. Наказ МВС України № 701 від 18.10.93 р. “Про організацію роботи органів внутрішніх справ щодо розкриття злочинів”.
29. Наказ МВС України № 190 від 14.01.94 р. “Про затвердження Інструкції про формування, ведення і використання криміналістичних обліків Криміналістичного центру МВС України”.
30. Наказ МВС України № 228 від 13.04.95 р. “Про заходи щодо виконання законів України про посилення боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів”.
31. Наказ МВС України № 365 ДСП від 06.06.95 р. “Об утверждении Наставления по организации и осуществлению органами внутренних дел борьбы с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ и препаратов”.
32. Наказ МВС України № 635 від 03.09.96 р. “Про внесення змін та доповнень до Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання вогнепальної зброї,

- боєприпасів до неї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України від 25.03.93 р. № 164”.
- 33.Наказ МВС України № 62 від 26.01.97 р. “Про затвердження Положення про кримінальну міліцію України”.
- 34.Наказ МВС України № 987 від 30.12.98 р. “Про підсумки роботи органів внутрішніх справ у 1998 році та завдання на 1999 рік”.
- 35.Наказ МВС України № 30 від 18.01.99 р. “Про затвердження Положення про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, штатів цього Державного центру, Типового положення про науково-дослідний експертно-криміналістичний центр при ГУ МВС України в Криму, м. Києві та Київській області, УМВС України в областях, м. Севастополі та на транспорті, а також Типової структури цього центру”.
- 36.Наказ МВС України № 682 від 30.08.99 р. “Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичних служб МВС України”.
- 37.Наказ МВС України № 685 від 30.08.99 р. “Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну, екзаменаційні комісії та персонального складу Експертно-кваліфікаційної комісії МВС України”.

Підручники

- 38.Криминалистическая экспертиза. Вып.1 /Под ред. Р.С.Белкина и И.М.Лузгина. – М., 1966.
- 39.Криминалистическая экспертиза. Вып.2 /Под ред. М.В.Кисина. – М.,1966.
- 40.Криминалистическая экспертиза. Вып.4 /Под ред. А.Н.Самончика. – М.,1966.
- 41.Криминалистическая экспертиза. Вып.5 /Под ред. В.С.Аханова и В.А.Снеткова. – М.,1967.
- 42.Криминалистика. /Под ред. Р.С.Белкина и Г.Г.Зуйкова. – М., 1968.
- 43.Криминалистическая экспертиза. Вып.4 /Под ред. Г.А.Самойлова. – М.,1969.
- 44.Криминалистическая экспертиза. Вып.3 / Под ред. А.А.Эйсмана и П.Ф.Силкина. – М.,1969.
- 45.Криминалистика /Под ред. А.Н.Васильева. – М.,1971.
- 46.Криминалистическая экспертиза. Вып.8 /Под ред. А.Н.Самончика и Ф.П.Совы. – М.,1973.
- 47.Криминалистика /Под ред. И.Ф.Крылова. – Л.,1976.
- 48.Криминалистика. Т.1 /Под ред. Р.С.Белкина. – М.,1979.
- 49.Криминалистика. Т.2 /Под ред. Р.С.Белкин, И.М.Лузгина. – М.,1980.
- 50.Криминалистика /под ред. И.Ф.Пантелеева, Н.А.Селиванова. – М.,1984.
- 51.Криминалистика /Под ред. Р.С.Белкина – М.,1999.
- 52.Криминалистика /Под ред. Н.П.Яблокова. – М.,1996.
- 53.Некрасов В.Б. Основы общей химии. Т.1-3. – М., 1969-70.
- 54.Общая биология /Под ред. Д.К.Беляева и Ю.Я.Керкиса. – М.,1966.

55. Салтевський М.В. Криміналістика. – К., 1996.
56. Криміналістика: Підручник для вищих навчальних закладів./ За ред. П.Д.Біленчука. – К.: Право, 1997.
57. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика. Учебник для вузов / Под ред. Р.С. Белкина. – М., 1999.
58. Основы естественнонаучных знаний для юристов: Учебник для вузов по курсу «Концепции современного естествознания» / Под ред. Е.Р. Россинской. – М., 1999.
59. Криминалистика: Учебник / Под ред. Е.П. Ищенко. – М., 2000.
60. Криміналістика: Підручник для студ. юрид. спец. вузів / За ред. В.Ю. Шепітько. – К., 2001.
61. Криміналістика: Підручник. / За ред. П.Д.Біленчука. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Атіка, 2001. – 544 с.: іл.
62. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К.: Кондор, 2005.

Навчальні посібники, науково-методичні статті

63. Аверьянова Т.В. Содержание и характеристика методов судебно-экспертных исследований. – Алма-Ата, 1991.
64. Актуальные вопросы теории и практики судебно-почвоведческой экспертизы. – М., 1987.
65. Аналитическая химия в криминалистике. – М., 1980.
66. Андреев К.К., Беляев А.Ф. Теория взрывчатых веществ. – М., 1960.
67. Барсегянц Л.О., Левченков Б.Д. Судебно-медицинская экспертиза выделений организма. – М., 1978.
68. Бартенев Г.М. Строение и механические свойства неорганических стекол. – М., 1966.
69. Белкин Р.С. Собираение, исследование и оценка доказательств. – М., 1966.
70. Бибииков В.В., Кузьмин Н.М. Экспертное исследование смазочных материалов. – М., 1977.
71. Бибииков В.В. и др. Криминалистическое исследование цвета микрообъектов. – М., 1989.
72. Біленчук П.Д., Перебитюк Н.В. Применение современных физических методов исследования для решения поисковых задач в криминалистической практике. – К., 1993.
73. Бобырев В.Г., Коимшиди Г.Ф., Симаков В.П. Лабораторный практикум по физическим и химическим методам исследования. – Волгоград, 1978.
74. Бобырев В.Г., Кузьмин Н.М. Физические и химические методы исследования. – Волгоград, 1979.
75. Бордонос Т.Г. и Рудич Д.С. Судебно-биологическая экспертиза мелких частиц древесины. – Киев, 1970.
76. Бордонос Т.Г., Булыга Л.П. Методика сравнительного исследования текстильных тканей. – К., 1963.

- 77.Борисов Е.В. и др. Лекарственные препараты, содержащие наркотики: обнаружение и исследование. – М., 1971.
- 78.Бронникова М.А. и др. Особенности судебно-биологической экспертизы следов крови малой величины. – М., 1982.
- 79.Винберг Л.А. Общие принципы организации и осуществления криминалистических экспертных исследований. – М., 1980.
- 80.Винберг Л.А. Сравнение как метод исследования в криминалистической идентификационной экспертизе. - М., 1972.
- 81.Выборнова А.А., Дворкин А.И., Энгин Л.А. Методы предварительного анализа вещественных доказательств в следственной работе. - М., 1968.
- 82.Гончаренко В.И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве (методические вопросы). - К.,1980.
- 83.Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. - К., 1984.
- 84.Громович Г.И. Научно-технические средства: современное состояние, эффективность использования в раскрытии и расследовании преступлений - Минск, 1989.
- 85.Давидова О.О., Посільський О.О. Криміналістичні дослідження матеріалів, речовин та виробів. – К., 2003.
- 86.Жбанков В.А. Образцы для сравнительного исследования в уголовном судопроизводстве. - М., 1969.
- 87.Железняк А.С. Материальные следы - важный источник криминалистической информации. - Омск, 1975.
- 88.Зуйков Г.Г. Установление способа совершения преступления при помощи криминалистических экспертиз и исследований. - М., 1970.
- 89.Іщенко А.В. Проблеми розвитку наукових досліджень у галузі судової експертизи. - К., 1997.
- 90.Качалов Н. Стекло. - М., 1959.
- 91.Кириченко А.А., Биленчук П.Д., Науменко И.Д. Собираение микрообъектов при расследовании преступных посягательств на личность. - Днепропетровск, 1993.
- 92.Кириченко А.А., Клименко Н.И. Курс судебной микрологии. - Днепропетровск, 1994.
- 93.Кисин М.В., Туманов А.К. Следы крови. - М., 1972.
- 94.Ковда В.А. Основы учения о почвах. - М., 1973.
- 95.Комплексное криминалистическое исследование почв. - М., 1978.
- 96.Комплексное физико-химическое исследование строительных красок. - М., 1978.
- 97.Кошелев Ф.Ф., Корнеев А.Е., Климов А.С. Общая технология резины. - М., 1968.
- 98.Крылов И.Ф. Криминалистическое учение о следах. - Л., 1976.
- 99.Кукин Г.Н., Соловьев А.Н. Текстильное материаловедение. Ч. 1-2. - М., 1961.

100. Лейстнер Л., Буйташ Б. Химия в криминалистике. - М., 1990.
101. Лейстнер Л., Кузьмин Н. Аналитическая химия в криминалистике. - М., 1980.
102. Лемасов А.И. и др. Криминалистические методы обнаружения, фиксации и изъятия микроследов на месте происшествия. - Волгоград, 1990.
103. Лисиченко В.К., Циркаль В.В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. - К., 1987.
104. Любимов Б.В. Специальные защитные покрытия в машиностроении. - М., Л., 1965.
105. Маланьина Н.И. Криминалистическое исследование стекла. - Саратов, 1984.
106. Матвеев Ю.М., Пучкова Т.М. Формирование экспертных знаний в области криминалистического исследования металлов и металлических изделий. - М., 1986.
107. Машковский М.Д. Лекарственные средства. - М., 1974.
108. Митричев В.С. Криминалистическая экспертиза материалов, веществ и изделий. - Саратов, 1980.
109. Митричев В.С. и др. Морфологическое исследование покрытий, образованных строительными красками. - М., 1979.
110. Назначение и организация производства наркотических средств кустарного (самодельного) изготовления. - М., 1988.
111. Назначение и производство криминалистических экспертиз. - М., 1976.
112. Назначение и производство судебных экспертиз. - М., 1968.
113. Нефтепродукты. Ч. 1-2.- М., 1970.
114. Новоселова Н.А. О неидентификационных исследованиях в криминалистической экспертизе. - Минск, 1970.
115. Новые технико-криминалистические средства обнаружения, фиксации и изъятия микроследов на месте преступления. - Волгоград, 1987.
116. Общие положения криминалистической экспертизы наркотических, сильнодействующих веществ. - М., 1978.
117. Одиночкина Т.Ф. Криминалистическое исследование микрообъектов. - М., 1988.
118. Поль К.Д. Естественно-научная криминалистика. - М., 1985.
119. Предварительные криминалистические исследования материальных следов на месте происшествия. - М., 1987.
120. Работа с микрообъектами на месте происшествия. - М., 1987.
121. Разумов Э.А., Молибога Н.П. Осмотр места происшествия. - К., 1994.
122. Розпізнавання нових наркотичних засобів та психотропних речовин. - К., 1996.
123. Салтевский М.В. Криминалистическая одорология. - К., 1976.
124. Салтевский М.В. Собираание криминалистической информации техническими средствами на предварительном следствии. - К., 1980.

125. Свенсон А. и Вендель О. Раскрытие преступлений. - М., 1957.
126. Светлаков Е.И. Криминалистическое исследование объектов из стекла. - Волгоград, 1981.
127. Сегай М.Я. Современные возможности судебных экспертиз в свете достижений науки и техники. - К., 1987.
128. Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологии). - К., 1997.
129. Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. - М., 1971.
130. Современное состояние и перспективы развития новых видов судебной экспертизы. - М., 1987.
131. Соловьева Е.И. Лабораторный контроль консервного, овощесушильного и пищевого концентратного производства. - М., 1978.
132. Состояние и пути совершенствования технико-криминалистических методов и средств работы с микрообъектами на месте происшествия. - М., 1978.
133. Судебно-экспертное исследование некоторых объектов биологического происхождения. - М., 1980.
134. Судебные экспертизы. - К., 1981.
135. Сырков С.М., Фефиляев А.В. Проведение предварительных исследований материальных следов на месте происшествия. - М., 1986.
136. Тахо-Годи Х.М. Криминалистическое исследование одежды. - М., 1971.
137. Текстильные волокна - источник розыскной и доказательственной информации. Ч.1-3. - М., Берлин, 1982.
138. Теоретические проблемы и практика криминалистических исследований материалов и веществ. - М., 1976.
139. Теория и практика собирания доказательственной информации техническими средствами на предварительном следствии. - К., 1980.
140. Технология керамики и огнеупоров - / Под ред. П.П.Будникова. - М., 1966.
141. Технология пластических масс / Под ред. В.В.Коршака. - М., 1972.
142. Технология производства химических волокон. - М., 1965.
143. Томилина В.П. Упражнения по криминалистической технике. - Минск, 1974.
144. Турчин Д.А. Теоретические основы учения о следах в криминалистике. - Владивосток, 1983.
145. Физические исследования в криминалистике. / Терзиев Н.В. и др. - М., 1948.
146. Физические и химические методы исследования материалов, веществ и изделий. - М., 1979.
147. Френкель Я.И. Введение в теорию металлов. - М., Л., 1960.
148. Шиканов В.И., Тарнаев Н.Н. Запаховые микроследы. - Иркутск, 1974.
149. Щербаковский М.Г. Основные сведения о цветных металлах и их сплавах, необходимых для решения судебно-экспертных задач. - М., 1986.

150. Экспертизы в судебной практике / Гончаренко В.И. и др. - К., 1987.
151. Янушко В.И., Стешиц В.К. Назначение криминалистических и судебно-медицинских экспертиз. - Минск, 1990.

Словники, довідники

152. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. - М., 1997.
153. Винберг А.И. Словарь основных терминов судебной одорологической экспертизы. - М., 1978.
154. Обнаружение, фиксация и изъятие следов. / Справочник под ред. Е.И. Зуева. - М., 1969.
155. Образцы экспертных заключений. - К., 1986.
156. Осмотр места происшествия. Справочник следователя. - М., 1982.
157. Садченко О.О., Посільський О.О., Давидова О.О. Словник термінів експертизи матеріалів, речовин та виробів. – К., 2005.
158. Словарь основных и специальных терминов криминалистических экспертиз материалов, веществ и изделий. - М., 1987.
159. Справочник по лакокрасочным покрытиям в машиностроении. - М., 1964.
160. Справочник по элементарной химии. - К., 1977.
161. Товарные нефтепродукты, их свойства и применение / Справочник под ред. Н.Г. Пучкова. - М., 1991.
162. Энциклопедия полимеров. Т.1-2. - М., 1972-74.

Енциклопедичні видання на CD-ROM

163. Encyclopædia Britannica 2003. Ultimate Reference Suite CD-ROM. – 4 cd / Encyclopædia Britannica Inc., 2003.
164. Grolier 2002. – 2 cd. / Deluxe Version 15.00. Year 2002 Grolier Multimedia Encyclopedia®, 2002.
165. Большая советская энциклопедия. – Электронное издание на 5 cd.
166. Большой русский биографический словарь // Золотая коллекция. Энциклопедии и словари: Dream Reality Studio, 2000.
167. Большой энциклопедический словарь // Золотая коллекция. Энциклопедии и словари: Dream Reality Studio, 2000.
168. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Энциклопедический словарь // Золотая коллекция. Энциклопедии и словари: Dream Reality Studio, 2000.
169. Законодавство України. Версія 2.5.3. – К.: Комп'ютерна бібліотека «Інфодиск», 2002.
170. Оксфордский карманный словарь // Золотая коллекция. Энциклопедии и словари: Dream Reality Studio, 2000.
171. Юридичний словник // Законодавство України. Версія 2.5.3. – К.: Комп'ютерна бібліотека «Інфодиск», 2002.

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

172. Азбука криміналістики. Наследники Холмса: Неофициальный сайт экспертов-криминалистов УВД Ростовской области (<http://www.expert.aaanet.ru>).
173. Верховна Рада України (<http://www.rada.gov.ua>).
174. Державний комітет статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).
175. Кафедра криміналістики Кримського юридичного інституту НУВС (http://www.univ.crimea.ua/rus/k_crim/k_crim.html).
176. Кафедра криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту підготовки слідчих і криміналістів Національної академії внутрішніх справ України (<http://www.>).
177. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (<http://www.expert.com.ua>).
178. Криміналістика и безопасность (<http://www.kriminalist.com/index.htm>).
179. Міністерство внутрішніх справ України (<http://www.centrmia.gov.ua>).
180. Национальная безопасность (<http://www.mvd-expo.ru>).
181. Національна академія внутрішніх справ України (<http://www.naiau.gov.ua>).
182. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>).
183. Право 2002: Законодательство Российской Федерации, Республики Беларусь, словарь терминов и определений, юридическая литература... / Под ред. В. Левоневского (<http://www.pravo2002.by.ru>).
184. Юридическая библиотека (http://www.jur_lib.kharkov.ua).

Перелік питань для підготовки до заліку зі спеціального курсу “Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів”

1. Предмет та задачі криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
2. Класифікація об'єктів криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів.
3. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів як процес пізнання. Роль спеціаліста-криміналіста.
4. Етапи експертного дослідження матеріалів, речовин та виробів. Форми висновків.
5. Мікрооб'єкти, їх значення, недоліки.
6. Місцезнаходження мікрооб'єктів, методи та засоби їх пошуку.
7. Процесуальна форма фіксації мікрооб'єктів та їх механічне закріплення.
8. Методи, способи та засоби вилучення мікрооб'єктів.
9. Правила та засоби пакування мікрооб'єктів.
10. Попереднє дослідження матеріалів, речовин та виробів при проведенні слідчих дій.
11. Методи морфологічного аналізу матеріалів, речовин та виробів.
12. Методи визначення складу матеріалів та речовин.
13. Методи визначення структури матеріалів та речовин.
14. Загальна характеристика хімічних методів дослідження. Якісний та кількісний аналіз.
15. Сутність крапельного аналізу та його застосування у КДМРВ.
16. Основні правила техніки безпеки при роботі в хімічній лабораторії.
17. Правила поводження з хімічними речовинами.
18. Приготування розчинів. Концентрація, виражена в масових та об'ємних відсотках.
19. Характеристика методу тонкошарової хроматографії та її застосування у КДМРВ.
20. Предмет і задачі, об'єкти криміналістичної експертизи лакофарбових матеріалів та покриттів, формулювання питань до постанови про її призначення.
21. Склад, класифікація та технологія нанесення лакофарбових матеріалів. Будова багатошарових лакофарбових покриттів.
22. Виявлення, фіксація, вилучення і пакування лакофарбових матеріалів та покриттів.
23. Ознаки та властивості лакофарбових матеріалів. Попереднє дослідження.
24. Дефекти лакофарбових покриттів. Ознаки перефарбування (підфарбування).
25. Предмет та задачі криміналістичної експертизи об'єктів волокнистої природи. Формулювання питань до постанови про її призначення.

26. Характеристика об'єктів криміналістичного дослідження волокнистих матеріалів.
27. Класифікація текстильних волокон, їх ознаки та властивості. Чинники, що сприяють відокремленню волокон від основи та переходу на інші об'єкти.
28. Методи, прийоми, способи та засоби вилучення і пакування об'єктів волокнистої природи. Відбір контрольних та порівняльних зразків волокон.
29. Методика криміналістичного дослідження текстильних тканин. Ознаки текстильних ниток.
30. Предмет та задачі криміналістичної експертизи наркотичних засобів. Формулювання питань до постанови про її призначення.
31. Класифікація об'єктів криміналістичної експертизи наркотичних засобів.
32. Характеристика наркотичних засобів кустарного виготовлення, які отримують із маку снотворного. Опійні алкалоїди.
33. Характеристика наркотичних засобів кустарного виготовлення, які отримують із конопель. Канабіноїди.
34. Синтетичні наркотичні засоби кустарного виробництва, що не належать до фармпрепаратів.
35. Лікарські препарати, віднесені до наркотичних (опіати, снотворні та психотропні засоби).
36. Об'єкти-носії зі слідами наркотичних засобів. Речовини, камуфльовані під наркотичні. Прекурсори.
37. Правила вилучення, пакування та зберігання об'єктів криміналістичної експертизи наркотичних засобів.
38. Попереднє дослідження наркотичних засобів та психотропних речовин.
39. Предмет і задачі, об'єкти криміналістичної експертизи нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів. Формулювання питань до постанови про її призначення.
40. Поняття і класифікація нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів.
41. Ознаки і властивості нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів. Попереднє дослідження.
42. Виявлення, фіксація, вилучення і пакування нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів.
43. Предмет і задачі, об'єкти криміналістичної експертизи металів, сплавів та виробів з них. Формулювання питань до постанови про її призначення.
44. Фізичні та хімічні властивості металів. Попереднє дослідження металів та сплавів.
45. Класифікація металів та їх сплавів. Додаткова обробка металевих виробів.
46. Виявлення, фіксація, вилучення, пакування і зберігання металів та сплавів.
47. Методи виявлення знищених маркірувальних позначок на металевих поверхнях.
48. Предмет і задачі, об'єкти криміналістичної експертизи скла, кераміки та виробів з них. Формулювання питань до постанови про її призначення.

- 49.Класифікація, ознаки та властивості скла. Попереднє дослідження.
- 50.Виявлення скла та кераміки: проблеми, рекомендації. Правила вилучення та пакування.
- 51.Класифікація, ознаки та властивості кераміки. Попереднє дослідження.
- 52.Предмет і задачі, об'єкти криміналістичної експертизи пластмас та гум. Формулювання питань до постанови про її призначення.
- 53.Класифікація, ознаки та властивості пластмас. Попереднє дослідження.
- 54.Класифікація, ознаки та властивості гум. Попереднє дослідження.
- 55.Виявлення, фіксація, вилучення, пакування і зберігання пластмас та гум.
- 56.Предмет, задачі та об'єкти судово-грунтознавчої експертизи. Формулювання питань до постанови про її призначення.
- 57.Об'єкти ідентифікації в судово-грунтознавчій експертизі. Поняття порівняльних та контрольних зразків.
- 58.Правила вилучення та пакування ґрунтових нашарувань.
- 59.Правила відбору та пакування ґрунтових зразків з ділянки місцевості.
- 60.Склад ґрунтів, можливості їх попереднього та експертного дослідження.
- 61.Предмет, задачі, об'єкти та методи судово-ботанічної експертизи.
- 62.Предмет, задачі, об'єкти та методи судово-зоологічної експертизи.
- 63.Сліди запаху людини: поняття, джерела, об'єкти-носії.
- 64.Методика та засоби збирання, вилучення і пакування слідів запаху людини. Відбір контрольних та порівняльних зразків.
- 65.Об'єкти та задачі експертизи харчових продуктів. Формулювання питань до постанови про її призначення.
- 66.Відбір зразків харчових продуктів із партії готової продукції. Поняття вибірки, вихідного та середнього зразків.
- 67.Об'єкти та задачі фармацевтичної експертизи. Питання до постанови про її призначення.
- 68.Правила пакування та зберігання, попереднє дослідження фармацевтичних засобів.
- 69.Класифікація вибухових речовин.
- 70.Заходи безпеки при роботі з ними.
- 71.Особливості огляду місця події після вибуху. Заходи безпеки.
- 72.Об'єкти-носії зі слідами вибухових речовин.
- 73.Правила виявлення, фіксації, вилучення, пакування та зберігання об'єктів вибухотехнічної експертизи.
- 74.Класифікація та попереднє дослідження порохів.

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ І КРИМІНАЛІСТІВ
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ**

**Навчально-методичний комплекс зі спеціального курсу
Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин та виробів**

для фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напрямок підготовки “Правознавство” 6.030402
спеціалізація “Експертно-криміналістична”

Кофанов Андрій Віталійович